

בעניין ראש השנה שחיל בשבת ועוד - שיעור 777

ו. ההלכות הנוגע לראש השנה שחיל בשבת

- א) להתענות ערב שבת קודם ראש השנה שחיל בשבת למי שנוהג להתענות כל ערב ראש השנה לא ראייתי מי שדיבר בעניין זה וצ"ע והగי"י קניבסקי נהג לעשות סיום (פסק תשובות זקפ"ח- 130)
- ב) להתענות ער"ה - איתא במדרש ויקרא (פלטה ל') דברער"ה גדול הדור מתענין והקב"ה מותר להם שליש ועפ"ז נהגו רבים להתענות בעיר"ה ואין זה כיורה (זקפ"ח - ז') ואפילו נערים י"ג ונערות י"ב שנים מתענין (מ"ב סקט"ז) עד אחר מנהה גדולה והולכי דרכיהם פטורים (ל"ט י"ק). דנעררי דוד אכלו אצלו והוא היה בעיר"ה ויש דאים מתענין כמו שאין מתענין ביום שמת בו אביו או אמו וرك להרבות בתורה וצדקה שכן צותה אשתו של החת"ס שבניה לא יתענו ביום יא"צ שלה ומנהג קארליין שאין להתענות ער"ה ו"יא"א שני דפים גمرا עם הרא"ש נחשב כתענית - להתענית כזו שאינו אלא מנהג בעלמא (נטעי גבריאל ז"ג)
- ג) ראש השנה שחיל בשבת שאין מצות תקיעות אלא רק חפלת מוסף עיין בשו"ת מועדים וזמנים (חלק ס - ה - ד) שהחמיר מאד בראש השנה שחיל בשבת לסימן את התפללה קודם חצות כדי להפסיק לאכול הסעודה קודם חצות שאין יוצאיין מצות סעודת היום דשבת אלא לפני חצות (ערוך השלחן לפ"ח - ז) והנה אם מקדש ואוכל מזונות קודם מוסף יוצא זהה סעודת שבת לדעת הרבה פוסקים עיין בדעת תורה (לפ"ז - ג) שהביא מהלוקת האחרונים אם חלה עליו כלל חובת קידוש ממשום שאסור לאכול סעודת לפני מוסף ומאן דבעי להחמיר ולקדש איןוא לא הדיוויזות (צ"ז) וזה שיטת המהרש"ל ודעימיה (שו"ת יביע אומר ח - כ"ז - ג ד"ה והלכי) אבל רובו המתירים מ"מ מותר לאכול עראי בלי קידוש בין שחרית למוסף אם אין לו אפשרות לקדש על היין שיש זהה ספק ספיקא להקל שמא הלהכה כדעת המהרש"ל וסעיתו שאומרים שבין שחרית למוסף לא חלה חובת קידוש כלל ושמא הלהכה בדברי הראכ"ד וסעיתו שמתיירם בכלל לטעום קודם קידוש של היום ובפרט שעיקר מצות הקידוש ביום אינה אלא מדרבן אמן יש מקום להחמיר לחזור ולקדש לפני סעודתנו כדי לצאת דעת המהרש"ל אבל בשש"כ (ג"ז - העריש ס"ג) דהמנאג הוא שאין חוזרים ומקדשין (רש"א)
- ד) סעודת שלישית בראש השנה שחיל בשבת עיין ברמ"א (תקכ"ט - ה) אסור לאכול ממנה ומעלה בערב יום טוב וכחוב המ"ב על זה רק מצוה להמנע מלקיים סעודת מתשע שעות ולמעלה מ"מ יכול לקיים סעודת שלישית ויأكل מעט פת לכבוד י"ט ועיין בה"ל (ד"ה צפיו"ע) דין זה ברור דלמעט בשמחת יום טוב ראשון כדי לקיים שמחת יום טוב שני ועוד אפשר יש לסמוך על הקידוש קודם מוסף אם אכל מזונות לסעודת שנייה ועיין בשש"כ (ג"ז - מ"ג) לגבי פורים במוצ"ש וסעודת מלאה מלכה
- ה) אם הגיע נר אל נר לעשות אבוקה בהבדלה שבלייל י"ט עיין באג"מ (ה - זף ס"ז) דין איסור בדבר משום נמיות הלב דהוא פסיק רישא דלא ניחא אליה כלל וגם אין דרך היתוך הלב בכך והוא גם משחו שאין ראוי לשום דבר וכ"כ המט"א (ט"ר) באלו המגן (סק"ג) אמן מנגה חב"ד בסוף שו"ע הרב (ח"ג- סוף עמוד י"ז) דין מקרים הנרוות ו"יא"א הטעם הוא שלא יהיה נראה ככיבוי בשעת הפרדותם (מ"ב טק"ז - י"ט) אבל אם כוונתו כדי להניח כל אחד במקומו (מ"ב)
- ו) למה אין תוקעין התקיעות בשבת לפני ב"ד עיין בספר עיר הקודש (חלק ג - זף לפ"ג) שאחד מרבני ירושלים החשובים הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר נתיסד לתקוע שופר בירושלים בשבת בשנת תרמ"ב ואמרו שהגאון רבי שמואל סלנט אמר למי אשר ישאל את פיו יאמר לו שלא לעשות כן אבל עם זה גם לא יעරעד ולא ימניע את אלו שיילכו לשם עת התקיעות וכן אמרו בשם הגאון רבי אליהו דוד רבינו ביז'ן דאם יש לו אפשרות היה הולך ועומד אחורי הכותל לשם קול השופר ולמסקנא מנהג ישראל תורה ואין תוקעין בשבת

אפיקו אם יש כמה ראיות לתקוע ועיין באג"מ החדש (דף י"ג) בעניין פתיחת דוד מים בשבת משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיהא תוקען בכל מקום שיש בו בית דין (מזה ר"ה כ"ע): דעת הריני פ' של ההלכה תוקען בפני ב"ד קבוע של שלושה אפיקו בלתי סמכין ועשה כך למעשה אלא שאפיקו תלמידו אחורי לא עשה כן עיין שם בר"ן והרמב"ן והרא"ש והרב"י (תקפ"ח) ודעת רש"י והרزو"ה שבעינן דוקא ב"ד של כ"ג אפיקו שלא במקום קביעתו ודעת הרמב"ם וסעינו שלא בעינן כ"ג אבל בעינן ב"ד סמוך ודוקא בית דין קבוע ושקדשו עליו החודש ולפי משמעות פירוש הב' בכסף משנה (פואף ז - י) צרייך בית דין שיקדש החודש וליכא בזמן הזה

ז) אם יש לנוהג כhalbush שלא לומר זכרון תרואה באהבה עיין בט"ז (תקפ"ג - סק"ג) דין אומרים באהבה כי תרואה מורה על הדין ואין אהבה בדיין זהה כhalbush ועיין באג"מ ס' - זף קכ"ל) דכתיב בדבר הסידורים גם בסידור הריעוב' ז' וגם בזדה"ח נדפס שבשבת אומרים זכרון תרואה באהבה מקרא קודש ומשל"כ המ"ב (מקט"ז) לא שייך לזה עיין באג"מ היטב ועוד כתוב דודאי אכן אהבה להשיית לעמו ישראל אף כשהוא שעה הדיין כדאיתא בר"ה (ח): ואף דין מתנהgin לבנים נקראו בניים (קידוזין ל"ו) ומפורש שהמקום מצטרע גם על דמן של רשעים שנשפק דהינו שנהרג בסנהדרין (סידקין מ"ז)

II. אמרת אבינו מלכינו בראש השנה שחיל בשבת

- א) עיין בתעניית (כ"ה): במעשה ברבי אליעזר שירד לפני ההיכבה ואמר כ"ד ברכות ולא נענה ירד רביעיא ואמר אבינו מלכינו חטאנו לפניך ואמ' אין לנו מלך אלא אתה ומיד נענה וירדו גשמי וקשרו חכמי הדור שנענה באותו הפלגה קבועם לעשרה ימי השובה מ"מ בשבת אין אומרים אותה ק"ז מהפלת שמונה עשרה שהם חובה ועוד תיקנו. רביעיא לתענית ציבור ואין תענית ציבור בשבת וכ"כ הרמ"א (תקפ"ד - ה) בשם הר"ן והריב"ש
- ב) ויש חולקין שף על פי שאין לשאול צרכי שבת צרכי רבים מותר לשאול בשבת (תוספות והרא"ש דיליות ל"ד) ולכן אומרים זכרינו לחיים (משמעות הטור ושוש"ע קי"ג - ה) וכן נהגים לומר בשבת הרחמן בסוף ברכת המזון שהם צרכי רבים ועוד בר"ה שלא חל בשבת היאך לאומרו אלא ר"ה ניתנו לתשובה ולכן הותרו משא"כ בשאר שבת ויר"ט וראייה לדבר דהרביה מן הגאנונים נהגו להתענות בר"ה ואפיקו חל בשבת (שו"ת יהוה דעת ה - י"ד)
- ג) וכן כתוב המתה אפרים (תקפ"ד - כ"ה) שראויה להתפלל על החולמים בר"ה ויר"כ ואף כשחלים בשבת דשאני ימים אלו משור שבתות שהוקבעו לבקשות ותחנונים ואין חשש משאלת צרכי שבת וגם אין צרייך להזכיר שבת היא מלזעוק

- ד) אמנם יש לומר דשאני אבינו מלכינו בר"ה שחיל בשבת שהוקבעה במיזח כתפלה בחעניות בעת צרה ונתקנה לפ' הסדר די"ח ברכות דשם"ע (מג"א תקפ"ד - ג) אמנם אלקוי נצור לשוני מרע מותר לאומרו בשבת אפיקו דיש איסור לשאול צרכי בשבת ועל כרחנו לומר שהויאל ותיקנו והנヒגו העולם לאומרו אין שום איסור בדבר

III. ההשאפות ליום הדין

- א) המתנהג בער"ה כהוגן חשוב אצל הקב"ה כאילו המתנהג האדם כן כל השנה דהינו אם עשה תשובה (ל"ס ז): דהינו שובה ישראל עד ה' אלקיך וזה הכרתו יתרך ולאhabתו ובזה יש הבטחה למחלוקת עוניות דמחיקת עון נשאר רושם משא"כ במחילה דאפיקו רושם לא נשאר
- ב) ראש השנה היא קבלת עול מלכות שמיים - היסוד של מצות התשובה שהוא חסド גדול שנתן ה' לנו הוא האמונה הפשטה בבורא עולם שהוא משגיח עליינו לכון בר"ה אין מבקשים סליה רקי מרבים בפסקים מלכויות לקבלו כמלך שמניג העולם ואחד מגודולי המוסר

הקפיד שלא לומר בעזרת השם שימושתו כאלו אנו עושים והוא רק עוזר רק היה אומר ברכות השם והיינו שהקב"ה רוצה ואנו הממלאים רצונו (תשוכות והנוגות ז - ז' קל"ז)

ג) **אימת הדין בראש השנה - הרמב"ם** (צפירות סמכתה סוף פ"ד ל"ט) כתוב שלא היו קורין הילל משום הפחד ומורה שחייבן מדינה בימי הדין ועיין בדרשת הגרא"ח מולזין בימי הסלחנות שרוב העולם יודעים המשנה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אבל החלק השני של המשנה אלו שאין להם חלק לעזה"ב ... ולא אפיקורס ודרשין מקרה כי דבר ה' בזיה וקאי על מבזה תלמיד חכם או אפילו חברו בפני ת"ח או אףלו מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואין עוסק הוא בכלל אפיקורס (סידרין ז"ט) ואין לו חלק לעולם הבא וכשטעו הבעלי בתים דברי הגרא"ח בולזין כולם פרצו בככיה בקהל נורא (תשוכות והנוגות ז - ג"א)

ד) **התפלות של ראש השנה מתחום שמחה וחודה** - כפי שנאמר עבדו את ה' בשמחה או בככיה ובדמיות? עיין בשוחית יהוה דעת (ז - ס"ט) שהביא האור זרוע דבנחמייה (ח - ט-י) צווה העם לאכול ולשתות ולעשות שמחה גודלה בראש השנה ושלא התאבלו ושלא התבכו ומשם למד רבינו חננאל שאסור להתענות בר"ה וכ"כ הרא"ש (ר"ה ז - י"ד) ודלא כדורי רב נסים גאון שמתיר להתענות ועיין בשוחית (תק"ז - ה ו) דין להתענות ולכן צריך לומר התפילה בנעימה ובשמחה וכן נהג הגרא"א שאין לבכחות (מעפס לט ל"ז) אמנם האר"י ז"ל נהג לבכחות הרבה בתפלות ר"ה והוא אומר מי שאין בכיה נופלת עליו בימים אלה הוראה שאין נשמו שלימה והגונה ואפשר לומר דין לאדם להביא עצמו לידי בכיה מפני קדושת החג כמו שכח עזרא ונחמייה אבל המתעורר מעצמו לבכחות בתפלותיו מחמת התלהבות דקדושה ואהבת ה' אין זה שום איסור וכיוצא בזה כתוב שרבי עקיבא היה בוכה בשבת כשקרא שיר השירים אמן המתפלל בלי כוונה כגוף בלי נשמה

ה) **המצואה של תקיעת שופר** - עיין בהרמב"ם (aszotah ג - ז) שכח הוא לעורר ישנים השוכנים את האמת בהבלוי הזמן ולזה מקין השופר בשני קולות היינו ע"י הטבה ושפע ברכיה שהשי"ת נותן מקיצו שיבין שהוא נתינה מהשי"ת ולא בכחו ועוצם ידו עשה זה וזה בקול התקיעה ויש הקצה ע"י מה שענשו הש夷"ת בין מכת הגוף בין בעוני שצrik להקייז ולהתבונן אשר ידע מי המענישו ולשוב בתשובה והוא קול התרוועה ובודאי יש לאדם להקייז מוקול התקיעה שהוא משפע הטוב ולא יצטרך להקצת דתרועה (דרש משה ז - ז' ק"ז)

ו) **ראש השנה يوم מינוח אותנו לתשובה ע"י שמיית קול ה'** ועיין (דרשות ג - ח) הפסוק וישמו את קול ה' אלקים... ויום זה היה ראש השנה אליבא דרבבי אליעזר והקהל הזה בא לעורר את אדם וחוות לחשוכה ולכן מצות תקיעת שופר הוא לדורות דהינו דkul ה' בשופר שואל אדם בזמנינו אייכא מציאות הרוחנית ואדם ענה את קולך שמעתי ואירא כי עירם אני זזה להתעדרות הגדולה לחשוכה (מועד קודש ז' י"ד) והשפער התעדרות לקבלת עול מלכות שמים ואהבתו ועוד השופר אינו רק תרוועה בלבד דהינו מדת הדין אלא ג"כ שיפור המעשים וכאיilo מカリז אני אדם אחר וכמו שאדם הראשון נברא בר"ה כך אנו נעשים כבראים חדשים ועוד על הפסוק עלה אלקים בתרוועה ה' בקול שופר (טליס מ"ז ו) דבשעה שישראל נוטلين את שופריהן ותוקען לפני הקב"ה הוא עומד מכסא הדין ויושב בכסא הרחמים ועוד דהעולם לא נברא אלא בשbill התורה ולכן ר"ה הוא התאחדות למtan תורה לנעשה ונשמע והתדברות בה' יתברך ועוד דайл של שופר הוא האות הנצחי של מסירת נפש על רצון ה' דהינו איל של עקידת יצחק ובקבוץ של גליות נאמר והוא ביום ההוא יתקע בשופר גדול והשפער הוא ז) קול ה' לחשוכה ג) קבלת עול מלכות שמים ח) לשפר מעשיך ז) התאחדות בהאדם ג) נתהפק דין לרחמים ו) התאחדות למtan תורה לנעשה ונשמע ח) מסירת נפש - עקידת יצחק

כתב וחתימה טובה

עפ"ס ג"ה, רשותם לא, אליל צילטנ'ה, ג"ר סקח ארכ' ס"ג פ"א, אלילן האלה מל' ג"ר לרטען מילען וככון ס"ג
ג"ה, רשותם פ"ק, צילטנ'ה, ג"ר צילטנ'ה, ג"ר צילטנ'ה, ס"ג